

FOLIA SELECTA

KUKLAY ANTAL:	Pilinszky János	
	<i>A tékozló fiú keresése</i> című verséről	1
II. JÁNOS PÁL:	Magyarország, kereszténység, kultúra	2
PIERRE-MARIE EMONET O.P.:	Isten a dolgok tükrében 4.	5
CHARLES JOURNET:	A béke jelen órájában	11
KUKLAY ANTAL:	Tükör által, homályosan	21
FLORILEGIUM		28

Köröm 2005 december

Pilinszky János

A TÉKOZLÓ FIÚ KERESÉSE

Itt lakott kétségtelenül.
Látod? Látom.
A mi fiúnk.
Ülj az ablakba, nézd a házakat,
aztán a szobákat, falakat,
a jégveremnél hidegebb
éléskamrát, mosdóhelyet.
Most pedig induljunk haza.

A verset végigolvasva felmerül bennünk a kérdés: Az aggódó szülők, ha végre a fiuk nyomára bukkantak, miért hagyják abba a keresését?

Nyilván az apa beszél itt a feleségéhez, akinek unszolására elindultak megkeresni elveszett gyermeküket. Rá is találnek az elhagyott, üres albérleti szobára. A rideg odú két dolgról árulkodik: hogy a fiuk él, és hogy nem érezhette itt jól magát, szükségképpen visszavágyott az atyai házba. Most már megnyugodhat az anyja is. Belátja, amit a férje kezdettől fogva tudott: majd visszatér a gyermekük, ha eljutott a disznók vályújához.

A modern ember elhagyta az atyai házat, hogy öröksége, a keresztény kultúra birtokában meghódítsa a világot. De kincseit eltékozolta, és megborzongott a nihil fagyos leheletétől. Innen már csak a sertésekhez vezet az út.

A Költő szavaiból kihallatszik az Atya biztatása: „Légy nyugodt! Őrizd a lángot, az otthon melegét! Fiad vissza fog jönni! Nézz bele az újságba, nyisd ki a tévét – láthatod: már eljutott a vályúhoz.

II. János Pál pápa

MAGYARSÁG, KERESZTÉNYSÉG, KULTÚRA*

A pápa 1996. szeptember 21-én fogadta a IV. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus résztvevőit; ott elhangzott beszédét Szörényi László fordításában közöljük.

Nagy örömmel és tiszta szívből köszöntöm Önöket, mint az éppen ma befejeződő Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus résztvevőit. Éppen egy hete fejeztem be második magyarországi látogatásomat, s újra megtapasztalhattam, hogy ennek a nemes lelkű népnek a kultúrájába milyen mélyen behatoltak a keresztény értékek, amelyek e népnek a századok folyamán ihletet és táplálékot adtak. Hálás vagyok Sárközy Péter professzor úrnak, aki a megjelentek nevében kifejtette a kongresszus célkitűzéseit.

A magyarság ebben az évben ünnepli az ország 1100. és a pannonhalmi monostor alapításának 1000. évfordulóját. Abban az örömben volt részem, hogy eltölthettem egy estét a Főapátság szerzeteseivel, velük énekelve a vesperást a gótikus templom megragadó környezetében, amelyben valóban „a történelem lélegzete érezhető”. Az ezeréves évfordulón tartott ünnepélyes vesperáson megindultan gondoltam mindazon szerzetesekre, akik apostoli és térítő munkájukkal elérték, hogy a magyarok hite, dacolva a különböző korok viszontagságaival, megmaradjon és megerősödjék. Imáimba foglaltam azokat a szerzeteseket is, akik negyvenévi tiltás után, hét évvel ezelőtt kezdték újra a szerzeteséletet Magyarországon. Kérem az Urat, ez az esemény járuljon hozzá hatékonyan a magyar katolikus egyház újjászületéséhez az új körülmények között. Minden egyes szerzetesközösség élő hagyományban őrzi, gazdagítja és adja tovább a hitnek és a léleknek a kincseit. Így történt Magyarországon is ezer éven át. Az új évezred is ismerhesse meg a spirituális értékek virágzását a magyar nép javára!

A hit hirdetői egyúttal a *kultúra terjesztői* is voltak szerte Európában, így Magyarországon is. A magyar iskoláztatást a Szentszék által Magyarországra küldött bencés szerzetesrendek és világi papok fejlesztették tovább. A magyar történelem számos kiváló személyisége tanult ezekben az iskolákban. Ezekben az imádságra és a tanulásra szentelt helyeken sajátították el azokat az elveket, amelyeket a születő nemzet szellemi alapjává Szent István király tett.

A magyarok ebben az esztendőben ünneplik honfoglalásukat. Meg kell azonban említeni, hogy nem a Kárpát-medencébe történő letelepedésük

* In: Vigilia 1996. 11.sz. 802-804.p.

változtatta meg pusztító és erőszakos életmódjukat. Géza fejedelemnek, majd Szent István királynak volt az érdeme, hogy megnyitotta a magyarok szívét a keresztény hit és a virágzó középkori európai kultúra befogadására. Ez volt a nemzet *második, valódi születése*. A kereszténység és a kultúra ilyen szoros összeköttetésben állt egymással a nemzeti lét hajnalától fogva.

Az ország sok és súlyos megpróbáltatást állt ki több mint ezer éves története folyamán. Minden alkalommal, amikor drámai események forgatták fel a politikai és társadalmi rendet, mindig feltűntek nagy lelkek, szentek, akik meg tudták mutatni honfitársaiknak az utat az Evangélium fényében. Szent Imre és Szent László, Szent Margit és Szent Erzsébet után a későbbi századokban is mindig akadtak olyanok, akik keresztény életükkel, a hithez való hősies ragaszkodásukkal, áldozatos felebaráti szeretetükkel irányították és erősítették a magyarságot, és gazdagították a magyar kultúrát is.

Ennek a kultúrának megbecsült és áldozatos kutatói Önök. A magyar kultúrában – és nem csupán abban – évszázadok hosszú során egységet alkotott a „szent” és a „profán”. Örömmel utalok itt az egyetemalapító Pázmány Péter bíborosra, a magyar nyelv egyik legnagyobb mesterére, aki grazi teológiai tanárként, majd esztergomi érsekként oly sokat tett a magyarság egységéért. Szívesen idézem föl Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök alakját; ő nemcsak a huszadik századi katolikus megújulás és szociális gondolat legnagyobb úttörője volt, hanem a liturgikus nyelvet is megújította műveiben, amelyeket boldog emlékezetű elődöm, XI. Piusz is nagy örömmel üdvözölt.

De gondolhatunk a közelmúlt példaképeire is: a felebaráti szeretet hőisére, Batthyány-Strattmann Lászlóra, vagy Mindszenty bíborosra, aki az elnyomó hatalommal szemben az evangéliumi igazság rendíthetetlen tanúja volt. Vagy arra a pásztorra, aki saját testéből formált pajzsot, hogy még önmaga feloldozásával is megvédje juhait életét? Apor Vilmos püspökre gondolok, akinek sírja előtt állhattam imádkozva éppen egy héttel ezelőtt. Elég ezt a néhány nevet említenünk, hogy megláthassuk azon hősök és névtelen szentek sokaságát, akik életük alázatos, de hatékony tanúbizonyságával gazdagabbá tették az emberiséget és az egyházat.

Tudományos tanácskozásuk során sok oldalról közelítették meg a *magyar kereszténység és a kultúra kapcsolatait*. A kultúrának egészen különös szerepe van az ember formálódásának útján. A kultúrák sokrétősége és sokszínűsége, amelyek különböző korszakokban és különböző etnikai csoportokban formálódtak ki, az emberiség valódi gazdagságát alkotja. Éppen ezért tévedés megvetéssel és ellenséges indulattal tekinteni azokra a kultúrákra, melyek különböznek a magunkétól. Az ilyen viselkedés *új barbárság magvát* veti el: a pusztítás és a halál előhírnöke.

Dolgoznunk kell tehát az *emberiség egyesítésének* megvalósulásáért, amelyet Izajás próféta megjósolt, hirdetvén azt az időt, amelyben az emberek ekevassá kovácsolják kardjaikat, lándzsáikat pedig sarlóvá, hogy együtt menjenek az Úr világosságába (vö. Iz 2, 4-5). Az embereknek e testvéri, Isten

akarta közössége azonban csak akkor valósulhat meg, ha minden nép hozzáteszi saját értékes hagyományait és kultúráját. Örömmel látom, hogy erre a kongresszusra harminchat országból gyűltek össze tudósok. Önök azért jöttek össze különböző országokból és kontinensekről, hogy a magyar keresztény kultúra múlt és jelen értékeit elmélyítsék, s ez jelképes értéket nyer: jelzi, melyik az az út, amely Magyarország, Európa és a világ jövője felé vezet!

Mostani magyarországi látogatásom mottója ez volt: „Reményünk Krisztus”. Előttünk áll egy új ezredév. A mai keresztények tudnak-e majd méltók lenni elődeikhez, és úgy átlépni a 2000. év küszöbét, hogy magasra emeljék a hitnek atyáiktól örökölt fáklyáját?

Néhány héttel ezelőtt adta ki a Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevelét, amelyben nagy vonalakban kifejti, hogyan kell egy *igazságosabb és testvéribb világot* felépíteni. Ebben a püspökök érintik a kultúra témáját is, hangsúlyozva, hogy ez lényeges szerepet játszik azoknak az embereknek az életében, akik úton vannak a teljes érettség felé. A magyar kultúrában, amelyről Önök ezekben a napokban tanácskoztak, *elsődleges szerepet játszott a keresztény hit*, s ez biztosította számára az összeköttetést a kontinens többi kultúrájával is. Ha nem akarnánk tudomást venni erről a hozzájárulásról, ez azt jelentené, hogy lehetetlenné tennénk a kapcsolatteremtést a magyar nép lelkének mély rétegével.

Az elmúlt évtizedek diktatórikus rendszere nem csupán a személyi szabadságot akadályozta, hanem törekedett arra is, hogy a keresztény kultúra hagyományainak megismerését eltörölje, mégpedig oly módon, hogy újraértelmezte és meghamisította a múltat. Csak a változás óta eltelt évek hozták napfényre: egész nemzedékek nőttek föl úgy, hogy nem is tudtak a keresztény hagyományról, és ily módon meg lettek fosztva azoktól az értékektől és eszményektől, amelyek abban gyökereznek. Éppen ez az egyik oka annak a bizonytalanságnak és zűrzavarnak, amelytől sok mai fiatal szenved. Itt az idő, hogy újra a remény távlatait adjuk nekik. „Reményünk Krisztus.”

Az Önök munkája is – az Önöké, akik a magyar kultúra különböző arculatainak tudós tanulmányozói – hozzájárulhat az értékek ezen visszaszerzéséhez, amelytől a nemzet jövője függ. Hála az Önök segítségének is, hogy a szeretett magyar nép felveheti a küzdelmet a jelen nehézségeivel, amint őseik is meg tudták ezt tenni, a jelenleginél egyáltalán nem könnyebb korokban.

A magyar irodalom egyik nagy költője, Balassi Bálint – aki azért is kedves nekem, mert kapcsolatban állt hazámmal – a maga gyönyörű vallásos énekeit pontosan a török veszedelem éveiben írta, amely a magyar nemzetnek pusztta fennmaradását is fenyegette. Isten segítségével és minden gyermekének egyetértő odaadásával Magyarország újra le fogja tudni győzni azokat a nehézségeket, amelyek ma megakadályozzák előrehaladását.

Ezzel a jókívánsággal, melyet a „Magna Domina Hungarorum” és Szent István király közbenjárására bízok, adom Önökre áldásomat.

Pierre-Marie Emonet O.P.

ISTEN A DOLGOK TÜKRÉBEN*

Teológia egyszerű szavakkal

VI. fejezet

A természet dolgainak létében megnyilvánuló
ötödik szegénységről

„Maga a fönnséges Isten
szólítja a földet és a vizet,
Ő plántálta beléjük az eszmét,
a parancsot, melynek
beteljesítését elvárja tőlük.”

/Paul Claudel/

Ezen az ötödik ösvényen, melyen az emberi értelem eljuthat Istenig, Szent Tamás fontolóra vesz a dolgok szívében egy utolsó szegénységet. Figyeli, hogyan halad célja felé a búza magja, s a tojás, hogy madárrá váljon. Jól látható, hogy tevékenységük meghatározott célra irányul.

Nem kevésbé nyilvánvaló, hogy nekik maguknak semmiféle ismeretük nincs erről a célról, amely felé teljes lendülettel törekszenek. Szent Tamás megjegyzi:

„Azt tapasztaljuk, hogy egyes, ismerettel nem rendelkező, azaz természeti lények célszerűen működnek, és ez abból látható, hogy mindig vagy legalábbis a legtöbb esetben ugyanolyan módon működnek és – ennek következtében – a számukra legmegfelelőbb érték birtokába jutnak. Nyilvánvaló tehát, hogy nem véletlenül, hanem célirányultság folytán érik el céljukat” (31).

Ugyanez a benyomásunk, amikor szerveiket tanulmányozzuk. Ezek a lények nem rendelkeznek ismeretekkel, mégis fölépítik szerveiket, és minde-

* Előzmény: FOLIA SELECTA 32. 2005.március, 11-17.p.

gyiket egy nyilvánvalóan jól meghatározott jövődő tevékenységhez alakítják ki: a szemet a látáshoz, a szárnyat a repüléshez, a szájat a beszédhez. Nem állhatunk ellen annak az érzésnek, hogy mindebben egy Értelem ismertetőjegyére bukkanunk, amely e szervek megépítésében munkálkodik. Arisztotelész ezt mondja a Fizikában:

„A pókok, a hangyák és a hozzájuk hasonló állatok, úgy tűnik, mintha értelemmel vagy valami ahhoz hasonlóval dolgoznának. E gondolat mentén haladva előre egy kicsit, magukban a növényekben is látunk olyan hasznos dolgokat, amelyek a céljuk elérése érdekében jelennek meg: ott vannak például a levelek, hogy megvédjék a gyümölcsöt. Ha tehát természetes impulzussal és valamilyen cél érdekében készíti fészket a fecske és hálóját a pók, ha a növények leveleket hajtanak gyümölcsök védelmére, és gyökereiket nem fölfelé irányítják, hanem lefelé, a táplálék megszerzésére, világos, hogy létezik ez a fajta okság a szaporodásban és az élettevékenységekben” (32).

Nem kételkedhetünk egy cél-okság létezésében a természet által létrehozott dolgokban. De a kérdés, amelyet most föl kell tennünk, a következő: Egy ilyen célra irányított cselekvés miért követeli meg valamely közreműködő Értelem jelenlétét? Feleletünk a következő: Egy dolog csak valamely értelem által lehet valamely másikkal rendelve. Jegyezzük meg először is, hogy egy dolog nem lehet kapcsolatban olyan másik dologgal, amely nem létezik. Márpedig a természet dolgaiban, keletkezésük órájában kialakulni látunk egy szervet valamely jövőbeni tevékenységre. A madár a tojásban szárnyakat növeszt és két szemet növel sokkal azelőtt, hogy használná. Egy élőlény minden szerve előre oda van rendelve egy még jövőbeni tevékenységhez. De egy dolog nem lehet odarendelve egy másik, még egyáltalán nem létezőhöz. Ez ellentmondás lenne. Erőteljesen meg kell állapítanunk: ha a szervek, melyeket a természet létrehozott egy élőlényben, jól meghatározott tevékenységekre vannak rendelve, kell, hogy ezek a tevékenységek létezzenek. Ha nem léteznek ténylegesen a valóságban, kell, hogy létezzenek egy gondolatban. Valójában egy és ugyanazon forma részére két létezési mód lehetséges: vagy a valóságban, vagy egy gondolatban.

Arisztotelész szerette mondani: „A ház, mielőtt a valóságban létezne, létezik egy gondolatban, egy építész gondolatában” (33). Ugyanezt kell mondanunk a természet dolgairól. Nem értelmezhetőek egy bennük munkálkodó transzcendens és egyetemes Értelem tevékeny jelenléte nélkül.

Itt hozzá kell még tennünk: az a célra irányuló szándék, amellyel a természet dolgai működnek, nyilvánvalóan nem ezekből a lényekből ered. A

rózsa nem határozza meg a létrejövéséhez vezető programját. S éppen ez a tudástól való megfosztottság a természeti lények újabb szegénysége. Pontosan ez a megfosztottság okozza, hogy e dolgoknak szólítaniuk kell egy Intelligenciát, amely a természetükön kívül található – kívül a felszerelésükön, ahogy Claudel nevezi kibontakozásuk *eszméjét*.

Arisztotelészt annyira mélyen érintette ez a célrairányuló titokzatos energia, hogy ő maga alkotta meg legkifejezőbb elnevezését: *Entélécheia*. Ez nyelvtanilag azt akarja mondani, hogy *önmagában bírni saját célját*. Tehát birtokolhatjuk önmagunk belsejében cselekvésünk célját, mert bennünk van az ok. Ez a helyzet az ember esetében, amikor maga határozza meg szabadon cselekvésének céljait. De egy dolog számára valamely cél megvalósítását megszabhatja egy Értelem, amely elgondolja és akarja azt. Ez áll fenn a természet dolgainak az esetében. Minthogy ők maguk meg vannak fosztva az intelligenciától, csak egy mindannyiuk számára transzcendens Intelligencia által lehetnek célhoz rendelvek, aki bennük munkálkodik.

Így tehát a természet dolgaiban rejlő ezen *szegénység* következtében ugyancsak megkövetelhetjük egy egyetemes rendező, mindig munkálkodó Intelligencia jelenlétét. Szent Tamás végkövetkeztetése: „Létezik tehát olyan értelmes Lény, aki *minden* természeti lényt célra irányít, s ezt nevezzük Istennek” (34). Majd hozzáteszi: „Az isteni tudás a dolgok létrehozó oka. Olyan ez a teremtett dolgok számára, mint a kézműves gondolata a művei számára” (35).

Tehát egy Értelem terel minden dolgot a célja felé, erőteljesen és szelíden: „fortiter et suaviter”!

ÖSSZEFOGLALÁS

„Féltem, nehogy leejtse Isten
a világmindenséget, s az
recsegeve-ropogva darabokra törjön.”

/G.-K. Chesterton/

Az emberi észnek természeténél fogva hatalma van arra, hogy eljusson magához Istenhez, s mindenek előtt arra az igazságra, hogy *Isten létezik*. Ehhez Aquinoi Szent Tamás öt utat jelölt ki. Az Angyali Doktor lépéseiben az a megindító, hogy a dolgokban a lét szegénységét, törekenységét hívja segítségül azoknak az utaknak a kiépítéséhez, amelyek ezen Istenre vonatkozó alapigazsághoz vezetnek.

Amint láttuk, azzal kezdi, hogy a dolgok lényegének a szegénységét veszi fontolóra: vagyis annak az aktusnak a szegénységét, ami által minden dolog azon munkálkodik, hogy fölépítse önmagát. Legtöbbször hosszú erőfeszítés után születnek meg a dolgok. A költő így ünnepel egy rózsát:

„Te készíted önmagadban
a nálad több, végső lényed.” (36)

Időt igényel, hogy létrejöjjön ez a rózsza. Szükséges, hogy folyamatos változással eljusson a magtól a viráig. Ha e folyamat megnevezésére a filozófiai szótár szavait használjuk, akkor azt mondjuk, hogy el kell jutnia a lehetőségtől a ténylegességhez. De mit jelent a *lehetőség szerinti lét*? Szent Ágostonnal azt feleljük erre, hogy az *mintegy-nem-lét* (37). Igen! Ettől az ontológiai szegénységtől elindulva kezdi meg útját a rózsza. S amikor befejezi megvalósulását, amikor lényege kiteljesedett, akkor másodízben is át kell jutnia a lehetőségből a ténylegességhez, hogy gyakorolja sajátos tetteit: felragyogtassa a fáját és szétárassza illatát!

A természetben előforduló valamely dolog lényegének a szegénysége után a metafizikus főként a létezés szegénységével találja szemben magát. Látja, hogy a dolgok lényegei tartósan megállnak ugyan, de a nem-lét fölött. Ez a rózsza itt tegnap egyáltalán nem létezett, és holnap nem lesz többé. Íme, egy még mélyebb szegénység előtt állunk. G.-K. Chesterton tökéletesen megfogalmazta azt az érzést, amely hatalmába keríti az embert: „Mindennel megeshetne, hogy

nem létezik.” Minden, aminek ahhoz, hogy létezzen, a nemlétet kell elhagynia, csupán „egy hajszállal menekült meg a katasztrófától” (38).

A metafizikai értelem fényénél szemlélve a dolgoknak ezen két elsődleges aktusát, a lényegét és a létezését, a világ „törékenynek és megsemmisíthetőnek” mutatkozik. Nem tudja megmagyarázni a saját létezését, ha csupán önmagában szemléljük: Ennek a sűrűsége elegendő ahhoz, hogy vizsgálat tárgyává tegyük a létezés problémáját, de nem elegendő e probléma megoldásához. Az esetleges dolgok léte valójában *kikoldult* lét (39). Íme, ezt olvashatjuk ki a Summa Theologiae e nagy fejezetéből (40).

A dolgokban megjelenő lét gyökeres szegénységének ezt az előtérbeállítását nem kell lekicsinylésnek venni. Nem! A költőhöz hasonlóan a metafizikust is elbűvöli mindaz, amit a dolgok elmélkedésre kínálnak nekünk: „Az ember szemlélődésre született”, mondja Ramuz (41). Úgy érti, hogy a dolgok szemlélésére, a róluk való elmélkedésre. A metafizikus a lét szemlélője a dolgokban. De vakok lennénk, ha nem emelnénk ki ontológiai szegénységüket, vagyis esetlegességüket. Minthogy a világ bevallja ontológiai szegénységét, az értelem kötelességének tartja, hogy elhagyja ezt a világot, ha annak végső magyarázatát akarja keresni. Máshol találja meg azt. Isten közelít a költőhöz, és bizalmasan közli vele:

„Anélkül, hogy sejtetted volna, már ott voltam,
és együtt lakom az emberrel, akit alkottam.
Meggzűnnél létezni, ha visszavonulnék.” (42)

Nos, amit Isten a költőnek mond, azt elmondhatja minden dolognak! Minden esetleges létező számára nélkülözhetetlen a szükségszerűen Létező. Azonban pontosítsuk még: a létezés vonalán minden dolog mindent Istennek köszönhet. Létrejönni a semmiből annyi, mint nem rendelkezni semmiféle előzménnyel! A lényeg vonalán másról van szó. Valójában minden dolognak szükségszerűen azzá kell válnia, ami a lényege: Egy rózsza ténylegesen arra törekszik, hogy rózsza legyen és ne tulipán. De mindez azért van, mert Isten megajándékozta a létezéssel, hogy munkálkodhasson saját lényegének kiteljesítésén.

Fontos időt szakítanunk arra, hogy nézzünk egy virágot, hogy megfigyeljük azt az értelmes energiát, amely kibontja, hogy fölmérhessük, mennyire megfelelő ez az energia ahhoz, hogy a virág rózsa vagy tulipán legyen. Micsoda örömujjongás keríti hatalmába a magot, ha szabad így beszélni, amely nehéz földtakarón hatol át, hogy kijusson a fényre. Hogyan lehet nem *belátni*, hogy a Teremtő a dolgokat azért hozza elő a semmiből, hogy azok átadhassák magukat a lényegüknek? Arisztotelész látta ezt, amikor úgy fogalmazott, hogy a tiszta-Aktus *betakarja* a létrejövő dolgokat keletkezésükben, fejlődésükben. És Szent Tamás hozzáteszi, hogy Isten átjárja a dolgokat és a céljuk felé irányítja őket. Nem azért, hogy magába olvassza őket, amint azt J.-P. Sartre gondolta, aki szerint Ő okozza és közvetlenül a létezésüket, hanem azért, hogy kibontakoztathassák hajlamaikat – például hogy a madár énekeljen – s ennél fogva tökéletesen beteljesítsék önmagukat. Egy alkalommal megkérdeztem az egyik szerzetestől, hogyan született a hivatása? Ezt a választ kaptam: „Láttam, milyen szépek a virágok, s meg kellett köszönnöm valakinek!”

Isten létezésének e kérdésében Szent Tamás Arisztotelész filozófiájára támaszkodik. A filozófusnál tisztán metafizikai analízisekkel találkozunk, amelyek alkalmasak arra, hogy fogékonnyá tegyék a természetes értelmet az észfölötti magasságokból jövő igazságok befogadására. Ezeket az igazságokat maga az ész is megtalálhatná, elsőként azonban a bibliai kinyilatkoztatás isteni fényébe burkolva jelentek meg a számára.

JEGYZETEK

31. S. Th. I. q.2, a.3. Ötödik út.
32. *Fizika*, II. 8, 199, 20-30.
33. *Metafizika*, Z7, 1032b, 13-14.
34. S. Th. I. q.14, a.8.
35. S. Th. I. q.14., a.8.
36. Rilke: *Poèmes français*, Ed. Emile Paul, Paris, 1944. p.145.
37. *Vallomások*, XII.könyv, VI. fejezet.
38. *Ortodoxie*, Gallimard, 1984. p.95.
39. Card. Ch. Journet: *Entretiens sur le Mystère chrétien*, c.I. p.148.
40. S. Th. I. q.2, a.3.
41. *Remarques*, *L'Age d'Homme*, 1987. p.72.
42. Paul Claudel, *La Messe là-bas*, La Pléiade, 1957. p.522.

Charles Journet

A BÉKE JELEN ÓRÁJÁBAN¹

Uram, eljött már az idő,
 hogy újjáépítsd Izrael
 országát?

Izrael országa, melynek közeli eljövételét remélték az apostolok, Istennek a dicsőség fényében sugárzó Országa, melyre az idők végezetéig kell várunk. Az új ég és az új föld Országa ez, ahol az igazság lakozik, ahol nem lesz többé gyász, sem sírás, sem könny, sem fájdalom.

És íme, a Megváltó mennybemenetele reggelén feltárja az apostoloknak, hogy ez a Királyság kétszer jön el; a Királyhoz hasonlóan, akit megdicsőülése előtt keresztre kellett feszíteni, a Királyságnak is meg kell feszíttetnie az évszázadok során, mielőtt az idők végezetén megdicsőül.

Ők várták a dicsőségben ragyogó Ország azonnali eljövételét; és el is jött, igen, eljött az Ország, a kegyelem országa, de vértől áztatva.

Remélték, hogy tüstént eljön az aratás ideje az *apokatasztaszisz*, a végső *helyreállítás*nak, a Messiást követve az egész világmindenség fölemeltetésének az ideje. És meg kellett tanulniuk, hogy a világtörténelem folyamata nem állt meg, hogy a vér és a könny továbbra is folyik, hogy a világosság és a sötétség harca az emberek szívéért nem szűnt meg. A Megváltónak olyan tanítványok kellene, akik készek arra, hogy ne lépjenek be azonnal a mennyei békességbe, hanem tanúságot tegyenek, vagyis a görög szó értelmében mártírok legyenek a föld végső határáig, és az idők végezetéig.

Még nem az *örökkévalóság*ba lépnek be, hanem a véres és ragyogó Kereszt csillagzata alá, melyet maguk az apostolok az *utolsó idők*nek hívtak, beléptek egy új korszakba, a világtörténelem utolsó szakaszába.

*

„Fiacskáim – írja Szent János evangélista -, itt az utolsó óra! Amint hallottátok, eljön az antikrisztus, már eddig is sok antikrisztus támadt. Ebből tudjuk, hogy itt az utolsó óra.”

A világtörténelem utolsó korszaka a legnagyobb kegyelem ideje. De egyben a legnagyobb küzdelmek kora is. A legvégső, valóban *eszkatológikus* idő, mert úgy tűnik, hogy a történelem előrehaladtával maga a végső idő, a boldogság teljes dicsősége, és vele együtt a kárhozat minden szörnyűsége megpróbál szétáradni, valamiképpen megelőlegezve az örökkévalóságot az időben.

Íme, magában a történelemben és magában az emberi szívben ezek arra hivatottak, hogy egymással szembeszálljanak. Az isteni szeretet és a gyűlölet erői, az igazságosság lelke és az igazságtalanság lelke a hatalom és a hatékonyság végső határáig fokozva. E két legfőbb hatalom, egyik a jóé, másik a gonoszé, melyeket Szent János a Jelenések könyvében a végleges különválasztásuk napjáig párhuzamosan haladó utakként ír le.

*

Ebben a háborúban láthatóvá válik minden szörnyűség, amire csak képes az emberi szív. Láthatóvá válik az is, mily nagy dolgokra képes az emberi szív: mert népek sokasága hazudtolta meg ismét az „Ubi bene, ibi patria” („Ahol a kényelmed, ott a hazád.”) materialista alapelvét: a halált és a megkínzást választották a zsarnoksággal szemben, a szabad emberi életet a rabszolgasorssal szemben. Soha nem fogják ekkora erővel támadni az emberi szabadságot, és soha nem fogják jobban szeretni, jobban dicsőíteni, áldani, nagyobb szenvedéllyel szolgálni a szabadságot. A hazaszeretet szabadságát, az istenszeretet szabadságát.

*

Íme, eljött a béke órája. A mi kis országunk számára ez nem a Harmadik Birodalomba való beleolvadás, nem a halál békéje. Várva vártuk ezt a békét, de megvalósulásának hajnalán erőfeszítést kell tenni, hogy hinni tudjunk benne. A világtörténelem ünnepi órája ez, mely jelentőségénél és kihatásánál fogva meghaladja azt, amit gyenge lelkünk jelen állapotában be tud fogadni.

*

A béke órája elsősorban az igazság órája. Szent János így ír az Apokalipszisben: „Imádták a vadállatot és így kiáltottak: Ki mérhető a vadállathoz, ki tudja fölvenni a küzdelmet vele”³ Ma a Vadállat – legalábbis folytonos megtestesüléseinek egyike – porban hever. Pedig mennyire szeretett takarózni Isten nevével, és hivatkozni a Gondviselésre! De miféle Istenre és miféle Gondviselésre! Itt szeretném Dosztojevszkij szavait idézni, melyeket Makar Ivanovics szájába adott, és amelyek igen nagy távlatokat nyitnak: „Az ember – mondja – ha elveti Istent, akkor egy bálvány előtt térdel le ... Ezek mind bálványimádók, nem ateisták ... Bizonyára léteznek ateisták, de azok sokkal szörnyűbbek, mert szájukon Isten nevével mutatkoznak.”

Az igazság órája ez a *felszabadított* népek, így Hollandia, Görögország, Dánia, Norvégia, Belgium és Luxemburg számára. És Franciaország számára! És az igazság órája ez a *fenyegetett* népek, Svédország és Svájc számára.

Az igazság órája ez azokkal a politikai rendszerekkel szemben, melyek dicsőítették a totális háborút, a nyílt városok bombázását, a koncentrációs táborokat, a haláltáborokat, a krematóriumok kemencéit, Oradour és Vercors tömegmészárlását, a politikai gyilkosságokat, mint a Matteotti vagy a Roselli testvérek meggyilkolását.

Amikor Németországban elkezdtek agyonlőni a kórházakban és a menhelyeken a szegény rokkantakat, mert nem voltak elég termelékenyek, akkor egy nagy német püspök felemelte a szavát: „Az emberiség katasztrófája – kiáltott fel – a mi német népünk katasztrófája, amikor a „Ne ölj!” szent és isteni parancsolatát, melyet az Úr a Sinai hegyen nyilatkoztatott ki, és amelyet a Teremtő kezdettől fogva belevéselt az emberi lelkiismeretbe, nemcsak, hogy megszegik, hanem ezt a bűnt a kormány tolerálja, és büntetlenül hagyja.” Ez 1941. augusztus 3-án, a pünkösöd utáni 9. vasárnapon történt. A szentmise evangéliumában Jézus megsiratja Jeruzsálemet. A püspök ehhez fűzte ezt a szörnyű próféciát, mely az utóbbi hónapokban mindig fülünkben visszhangzott, mialatt a szövetséges bombázók áthaladtak a Rajna-vidék felett: „Münster keresztényei! – mondta – Isten fia az Ő mindentudásában csak Jeruzsálem felett sírt volna? Vagy előre látta a mi népünket is, a mi országunkat, Vesztfáliát, földünket, Münstert, Alsó-Rajna vidékét? Nem siratott-e bennünket? Nem siratta-e Münstert? Íme, már ezer éve tanít igazsága által, és összegyűjtött minket, mint ahogyan a tyúk összegyűjti csibéit a szárnya alá. Látta-e vajon, hogy a pillanat számunkra is eljött, vagy el kell jönnie, hogy ítéletet mondjanak felettünk? Milyen borzalmas lenne. Testvéreim, remélem, még van időnk. De nagy idők járnak ...”⁴

*

A béke ideje ez, az aggodalom, sőt, mondhatjuk, a gyötrődés ideje. Távol-Keleten, egy teljes féltekén folytatódik a totális háború. Kína még nem szabadult fel. Először a történelemben kezébe vette sorsát. Azt kell mondanunk, hogy egy keresztény vezető nagylelkű szívére bízta sorsának alakulását, ami számunkra felbecsülhetetlen jelentőségűnek tűnik, magának a kereszténységnek a jövője szempontjából. Íme, már nyolc, sőt több éve, hogy kitart a csodálatraméltó hősi-es ellenállásban. De hány és hány hallatlan értékű élet árán!

Van még a szívünkben egy rettenetes ok az aggodalomra. Az 1943-as karácsonyi üzenetében a Szentatya kérlelte a népek vezetőit: „Az emberiség történetében talán sohasem volt még hasonló idő, amely ennyire fogékony a fejlődésre és egyben a gyászos eltévelyedésre ... Ne próbálják meg rákényszeríteni az emberiség családjának egyetlen tagjára sem, legyen az bármily kicsi vagy gyenge, hogy lemondjon alapvető jogairól, létszükségleteiről, amely lemondást Önök, ha a saját népükről lenne szó, elfogadhatatlannak ítélnének. Adjanak az aggódo emberiségnek olyan békét, mely rehabilitálja az emberi nemet saját maga és a történelem előtt ... Védjük meg az emberiséget e szörnyű

háború után a téves alapokon megszerkesztett béke kimondhatatlan csapásától...”

Vagy, íme, a béke szervezetének kebelén belül például San Franciscóban megnyilvánul egy néma, minden pillanatban kirobbanással fenyegető „konfliktus” két ellentétes politikai irányzat között: az egyik, mely az igazságosságra törekvő békét, a másik, mely a hatalomra törekvő békét választja. Kellett, hogy az oly régóta tragikus sorsú Lengyelország napjainkban ismét mérhetetlen lelki tragédia szimbólumává váljon a világ számára, amelyben állandóan és egyre erőteljesebben szembeszegül egymással két politikai felfogás, melyek egyikét az erő realizmusának, másikat a jog realizmusának nevezzük. Az egyik Machiavelli tekintélyéből, a másik az evangélium fényéből származik.

*

A béke órája ma egy hatalmas, mérhetetlen fájdalom órája is. Az elmúlt hat év alatt túl sok volt a gyász, túl sok kedves arcot nem látunk viszont, túl sok gyilkosság és túl sok erőszak, túl sok kínzókamra és túl sok tömeggyilkos vérengzés, túl sok szadizmus és túl sok kegyetlenség, túl sok borzalmas „Vernichtungslager”, a vezetők részéről túl sok hazugság, a tömegek felől túl sok gyámoltalanság, valamint számos keresztény részéről túl sok árulás emléke halmozódott fel a lelkünk legmélyén ahhoz, hogy ne készüljön kitörni belőlünk a zokogás.

Amikor a háború rémíztő archívumában a megcsonkított arcok fényképei között, vagy a halomban fekvő holttestek között, a zsidó vagy görög kisgyerekek fényképei között kutatva arra gondolunk, hogy angolkóros, nagy, csillogó szemük még telve van horrorisztikus látomásokkal, és hátralévő napjaikra mindenfajta fizikai és mentális betegség elé néznek, amikor a kegyetlen rezsim bizonyos éhségtáborai által kikényszerített kannibalizmus jeleneire gondolunk, amikor a Krisztus vére által megváltott sok-sok embert felidézünk, akik szívükben gyűlölettel, a hóhérok szadista gyűlöletével, vagy az áldozatok fejvesztett gyűlöletével léptek az Úr elé – akkor a szellem meginog, úgy tűnik, hogy a rossz valóban túl nagy méretet öltött, mely meghaladja szerény hitünk teherbírását, mely olyan bennünk, mint egy mustármag. Ellankadunk. Kiáltani szeretnénk, mint a Megváltó a kereszten: Eli, Eli ... Istenem, Istenem, hogy hagyhattad magukra a teremtményeidet? És könnyek között könnyöngünk az Ég Istenéhez, hogy ha Ő ki akart minket jelölni, hogy tanúi legyünk a rossz ezen áradatának, akkor lobbantsa lángra szívünkben annak a szeretetnek a lángját, melyről az Énekek éneke azt mondja, hogy a nagy vizek sem tudják eloltani, és hogy erősebb, mint a halál és mint az alvilág. Könnyek közt könnyöngünk az Ég Istenéhez, világítsa meg a világ végtelen tragédiáját az Ő saját keresztje még inkább végtelen tragédiájának vérével.

*

A béke órája - merjük kimondani - az öröm órája is. 1944 húsvétját követő harmadik napon az ENSZ rádióján érkezett az Atlanti-óceán hullámain át ez az üzenet:

„Igaz lehet-e, hogy a szívekben, melyeket már semmi sem tud megvigasztalni, lehet még hely az öröm számára, a túlvilág öröme számára? ... Halottaink csak az utolsó napon támadnak fel. Leromboltak, beszennyeztek mindent, amit csak szeretünk. Torkig vagyunk a borzalommal, oly utálatos a világ, megismerhetjük-e még a Húsvét örömét? Igen! A keresztény mindig megismerheti ezt az örömet, a borzalom közepette, mivel ez a másik világ öröme, a feltámadott Megváltó öröme, aki győzelmet aratott a bűn és a halál felett. Nagyszombaton így énekel az Egyház: „Oh, Ádám vétke, szükséges vétek! Amit Krisztus halálával eltörölt. Ó, szerencsés vétek, hogy ily hatalmas Megváltót érdemelt.” Mivel Ő a lelkek megváltója, mivel a lelkek nem e világból valók, és mivel a lelkek az örök életre teremtettek, az embert a legszörnyűbb borzalmak közepette is, és mindig ujjongással tölti el az Ő Istene feltámadásának gondolata. Tudja, hogy Krisztus a világ megváltója is, és a világ végén Isten igazsága uralja majd a világot.”⁵

Szent Tamás valahol arról beszél, hogy az emberben az öröm és fájdalom együtt él. Ez lehetetlen – mondja – a mi érzékelésünk számára, hiszen az öröm kitágítja hússzívünket, a fájdalom pedig beszűkíti. De Szent Tamás hangoztatja, hogy a lélekben együtt létezhet az öröm és fájdalom. Ezért van az, hogy a vértanú az ő drámájában az igazságtalanság áldozata és ugyanakkor annak legyőzője is. Ez a dráma elszomorítja, s ugyanakkor földeríti a lelket. Éppen úgy, ahogy a kereszten függő Krisztus szent lelkében egyszerre volt jelen a *visio beatifica*, a boldog színelátás, és a világ bűnei miatt átélt szörnyűséges haláltusa.

Nos, egy kicsit ehhez hasonlóan az a gondolat, hogy a keresztény szellemiség győzedelmeskedik a rossz e szörnyű tombolásán, bevilágítja hitünket. Az Egyház a viharban nem maradt tanúságtevők nélkül.

Tanúságot tettek ígével, szóval, hitvallással, amint tette azt a Szentatya és amint tették a püspökök, Lisszabon bíboros-érseke, Belgium, Hollandia és Németország püspökei.

Mögöttük, körülöttük, *néha még előttük is*, például amikor Izrael üldözése ellen kellett tanúságot tenni, az Egyház, melyet nem csupán a klérus alkot, hanem a klérus és a laikusok, sőt több laikus, mint klerikus, Franciaországban legragyogóbban laikus gyermekei a költők, próféták, regényírók és filozófusok tanúságtételével hallatta hangját.

És történtek még értékesebb tanúságtételek is: megannyi alázatos, hiteles és dicsőséges keresztény vérenek a tanúságtétele.

És az, hogy ugyanakkor ráadásul és csodálatosképpen a *nem-katolikusok* tanúskodtak az igazságról, mint például a holland vagy a norvég protestáns egyházak vagy az athéni ortodox püspök, ez a tanúságtétel megmutatta a

legszörnyűbb felfordulás közepette az egyetlen, hamisítatlan ökumenizmust, a Krisztushoz való, hőssé formáló, halálig kitartó hűséget.

*

A béke órája a reménység órája.

Nem csak a remény isteni erényéről akarok itt beszélni, melytől mindegyikünk nem kevesebbet vár, minthogy mindörökké betöltse szívünk ürességét, hogy elmerüljön Istenének végtelen dicsőségében.

Elsősorban a világ időbeni rendeltetésének arról a szakadatlan reménységéről szeretnék beszélni, melyet a pápa minden keresztény kötelességének nyílvánított.

Az Egyházi Tanító Hivatal még soha nem beszélt annyira kifejezetten az emberi jogokról, mint az elmúlt hat évben, az embernek, egyszerűen mint embernek a jogairól, melyek azonban, minthogy ez az ember az ő teremtett képmása, egyben isteni jogok is. A Tanító Hivatal még sohasem foglalkozott nagyobb figyelemmel az emberi társadalom, a politikai rend, a társadalmi rend, a munka, a kultúra evilági problémáival, hogy a magasból felragyogtassa az Evangélium világosságát. Még sohasem volt ebben a vonatkozásban az Egyház egyetemesebb, nem aggódott ennyire minden ember mint ember evilági sorsáért. Még sohasem volt nyitottabb az emberi történelem reményeire.

A pápa szót emelt minden nemzet élethez való jogáért, a fegyverkezés csökkentéséért, egy nemzetközi jogi intézmény felállításáért, az etnikai kisebbségek jogos igényeinek a megvizsgálásáért.

Elítélte a propagandák gyűlölettel és hazugsággal teli szellemét, a bizalmatlanságnak a nemzetközi jog kialakítását lehetetlenné tevő szellemét, bizonyos gazdag nemzetgazdaságok harácsoló szellemét, a hatalmi öncélúság és az önzés szellemét.

1944-es karácsonyi üzenetében a pápa kifejezetten elítéli a *diktatúrát*, határozottan állást foglal a *demokrácia* mellett, melyet nem annyira kormányzati formának – ez a kérdés nyitott marad –, mint inkább lelkiállapotnak tekint. Emlékeztet rá, hogy az erkölcsi felemelkedés és a népképviselőlet érvényesülése a demokrácia számára élet és halál kérdése. Azt akarja, hogy fáradozzunk a *népek* egész emberi nemet átfogó *közösségének* megteremtésén. Elítéli a *hódító háborút*.

Azt kiáltja, hogy igazságtalan a *munkásosztálynak* a mai világban kialakult helyzete. „Az Egyház – mondja – nem hanyagolhatja el, és nem hunyhat szemet afölött, hogy a munkásság helyzetének javítására törekedve összeközösbe kerül minden olyan rendszerrel, mely távolról sem felel meg az emberi természetnek, és ellentétben van az Isten által akart renddel és azzal a céllal, melyet a földi javak számára kitűzött. Tehát kicsoda – teszi hozzá a pápa –, és főként melyik pap vagy melyik keresztény maradhatna süket az alulról jövő kiáltásra, mely az igazságos Isten világában az igazságosság és a testvériség után

kiált. A hallgatás bűn lenne, Isten előtt menthetetlen; ellentétes az apostol tiszta látásával, aki azt ajánlva, hogy zárkózzunk el a tévedés (vagyis a kommunizmus tévedése) elől, azt is tudja, hogy nyílt szívvel kell fordulni a tévedők felé, és nyitott lélekkel kell megérteni vágyakozásukat, reményüket és érvelésüket.”

A pápa többször is kifejezi örömét, amikor megállapítja, hogy a keresztény politika nézetei azonosak a nem katolikus vezető politikusok nézeteivel.

Mi is örömmel üdvözöljük, a keresztény politikának, egy valóban emberi politikának ezt a szellemét azokban a kétségtelenül esendő emberekben, akik azonban anélkül, hogy machiavellisták lennének, századunk legnagyobb politikusai közé számítanak, mint Winston Churchill és Franklin Roosevel, akinek, úgy tűnik, Truman elnök méltó utóda.

És mondjuk azt is, de mérhetetlen szomorúsággal, hogy a machiavellizmus szelleme az, amit gyűlölnünk kell a nagy latin nemzetek vezetőiben – természetesen kivéve a két Franciaország egyikét -, miközben nagyon szeretjük ezeknek a latin nemzeteknek mélységesen katolikus lakosságát. De ezek a másodrangú machiavellista vezetők nem tőlük merítettek ihletet, és máshonnan vették politikai jelszavaikat is.

*

Vajon kell-e kitérnünk egy ellenvetésre, mely időről-időre tápot ad a katolikusellenes propaganda durva támadásainak, nevezetesen hogy az Egyház megáldja az ágyúkat?

Íme, a válaszunk:

Megértjük egy *igazságos háborúban az ember, a katona* megáldását. Megértjük azt is, amikor egy szakrális rezsim, mint a középkori, megáldotta a kardot, mely valamiképpen egy testté lett a lovaggal és ügyének igazságával.

De ma már ez a szakrális korszak a múlté. Megértjük minden építő dolog megáldását, mely az életet szolgálja. Azonban nem értünk egyet többé a fegyverek, főként a modern fegyverek megáldásával, melyeknek rémíztető ereje vakon és egyre nagyobb távolságban rombol.

Talán még sokáig találunk meggondolatlan tábori papokat, akik megáldják a tankokat és géppuskákat. De biztosak lehetünk abban, hogy nem náluk kell keresnünk az Egyház valódi szellemét.

Az első világháborút követően a katolikus folyóiratok körkérdésére, hogy a tábori papok közül kik áldották meg a fegyvereket és ágyúkat, csak azok mertek válaszolni, akik soha nem tettek ilyet. A többiek nem számítanak!

*

Szeretnék itt néhány szót szólni a zsidóságról. Vérük, gyalázatuk, balsorsuk túlságosan összekapcsolódott e háborúval ahhoz, hogy a nevük szükségszerűen ne kapcsolódjon a békéhez.

Tanúi voltunk annak a gyűlöletes, vad és tudományos alapossággal megtervezett kísérletnek, mely Izraelt el akarta törölni a föld színéről. Hatmillió⁶ zsidó pusztult el a borzalmas fürgetegben. A kísérlet megbukott, Izrael továbbra is él. Mert Izraelt isteni erő tartja meg a világban az újraegyesülés napjáig. Senki se emelhet rá kezet anélkül, hogy meg ne sértené az isteni döntést.

Ötven éve írta Leon Bloy: „A zsidók történelme úgy szegélyezi az emberi faj történelmét, ahogyan egy gát szegélyez egy folyót, hogy megemelje a szintjét. Örökre elmozdíthatatlanok, és mindaz, amit velük szemben tehetnek, csupán annyi, hogy több-kevesebb zajt csapva átszakítják a gátakat, megsemmisítésük reménye nélkül. Elégszer megpróbálták már, nemde? Mintegy hatvan generáció tapasztalata megcáfolhatatlan. A hatalmasok, akiknek semmi sem állt ellen, megkísérelték eltörlésüket ... Bebizonyosodott, hogy semmit sem tehetnek, és bizonyára illene újra és újra feltenni magunknak a kérdést előítélet és eszelős düh nélkül, szemtől-szembe a Sötétséggel: vajon végül is nem rejtőzik-e valamilyen végtelenül szent misztérium ennek az árva, minden fokon reménytelenségre ítélt népnek a páratlan megaláztatásai mögött, s hogy ez a nép egy meghatározott napon talán megkapja a fellebbezés jogát.”

Ma Izrael folytatja hosszú, hallatlan zarándoklatát, amely megannyi véres fordulat után rejtetten halad előre, nem - ahogy ők hiszik – a világmentesség, a földi boldogság Jeruzsálemé felé, hanem Isten titokzatos országa, a magasságbeli Jeruzsálem felé, aki a mi anyánk; ezen Egyház felé, aki az ő Messiásuk jegyese, és aki szeretettel várja, hogy népét Hozzá vezesse.

*

Előttünk is gördül tovább a századok kereke. A fejlődés felé tart a történelem útja. Kétféle fejlődés felé. A rossz fejlődése felé, mely előkészíti az Antikrisztus legfőbb megnyilvánulását. És a jó fejlődése felé, mely előkészíti annak a végső megnyilvánulását, akit az Antikrisztus megelőz, vagyis Krisztus megnyilvánulását.

Tehát „két immanens fejlődés keresztezi egymást a történelem minden pontján, és minden pillanatban hatással van annak bonyolult folyamataira.

Az egyikük felfelé húzza mindazokat, akik a világban részt vesznek az Egyház isteni életében, mely a világban van és nem ebből a világból való, és követik Krisztusnak, az emberiség fejének a vonzását.

A másikuk lefelé húzza mindazokat, akik a világban e világ Fejedelméhez, minden gonosz fejéhez tartoznak.

E két belső fejlődésnek alávétve halad előre a történelem az időben. Így az emberi dolgok egyre erősebb feszítettségnek vannak kitéve, mindvégig, míg a történelem szövete szétreped.”⁷

Amikor szétreped, akkor érinti majd meg az Úr a világot, és helyreállítja az Ő időkön túli ragyogásában Izrael országát.

*

A népek félelmetes lángbaborulásának közepette a kis Svájc, 25 éven belül másodszorra, alig megmagyarázható rendeltetése által – amit Guisan tábornok egy nagy beszédben Istennek tulajdonított és „csodálatos”-nak nevezett – megőriztetett, ugyan nem a nyugtalanságtól, szorongástól, megpróbáltatástól, de a legrosszabbtól, vagyis attól, hogy belépjen egy véres háborúba, hogy ellenséges csapatok szállják meg, hogy az új világrendhez igazodjon, hogy megfosszák politikai és vallási szabadságától.

Isten bocsásson meg azoknak, akik ezen évek során ártottak neki; akik éleslátás hiányában vagy érdektelenségből vagy a lélek gögje miatt hozzájárultak, hogy területén mérgező jelszavak kaphattak teret.

Isten áldja meg azokat, akik szívük hűségében végezték szolgálatukat; azokat, akik - papok vagy laikusok, civilek vagy katonák – kötelező szolgálatukban haltak meg; azokat, akik - tisztok vagy közkatonák - képesek voltak a határokon nehéz körülmények között embernek, nemesnek, nagylelkűnek mutatkozni; azokat – katonai és polgári vezetőket -, akik az évek során belátással, szerénységgel és odaadással teljesítették feladataikat.

Áldja meg főként azokat, akik mély, éjszakákba nyúló imáikkal, csendjükkel, lemondásukkal, keresztre feszített életükkel küzdelmesen megmentették Őelőtte a mi szegény keresztény becsületünket.

Áldja meg végül Isten azt, akire itt mi most mind gondolunk, akinek az általános vélemény szerint nagymértékben köszönhető Svájc békéje, aki boldogan ünnepelne ma ebben az ő katedrálisában örömmünnepet, mely legfőbb és állandó erőfeszítésének beteljesülését jelenti, és akinek hálaadó imája Isten ölen, ahol most lakozik, teljesen egybeolvad a miénkkel⁸.

JEGYZETEK

1. Journet-Maritain Correspondance. Éd. Saint-Augustin - Éd. Parole et Silence 1998. 1945. május 10-én, Mennybemenetel ünnepén, két nappal az európai fegyverszünet aláírása után, a fribourgi Szent Miklós katedrálisban elhangzott szentbeszéd Mgr. le Prévót káptalani helynök, az államelnök, a Nemzeti Tanács tagjai, az államigazgatás, a bírói testület elöljárói és a hadsereg képviselői jelenlétében (Nova et Vetera jegyzet, 1945.).
2. 1 Ján 2,18
3. Jel 13,4
4. Lásd a könyvben Charles Journet 1941. november 18-i levelét.

5. J. Maritain – idézet az *Üzenetekben*: VIII.kötet 474.old. Lásd Charles Journet 1943. november 10-i táviratát, 1.jegyzet.
6. Ez a legutóbbi, még mindig becsült szám, melyről Liebmann Hersch úr, a Genfi Egyetem tanára tájékoztatott. (C. Journet jegyzete, az *Esigences chrétiennes en politiques*-ben szerepelt a szöveg.)
7. J. Maritain: *Le Docteur angélique*, O.C., IV.kötet 91.old.
8. A nemrég elhunyt Mgr. Besson.

Fordította Ságodi Nóra

ÖRÖM-KÖR-LEVÉL KÖRÖMBŐL

Tükör által, homályosan látjuk magunkat.

Az aranymise paténája vagy egy tágra nyílt gyermeki pupilla tükrében. Például Bence, a húséges ministráns szemében. Még nem tudta kimondani a „Tóni atyá”-t, mikor egy esős vasárnap reggel költögették: „Bence, kelj fel, megyünk a misére!”. Bence behunyt szemmel nyöszörgi: „Nincs mise. Nóni alszik.” Most már nagyfiú, tud misézni: hokedli, nagykendő, pohár, tányér, kenyér, víz – minden a helyén. Mise előtt kinyitom a sekrestyeszekrényke ajtaját, s a tükörben megfésülöm néhány szál összekuszált hajamat. Misézés előtt Bence is kinyitja a ruhásszekrényt és megfésüli tuskére nyírt haját. Most már ő irányítja Marcit, akit nagyon szeret, akinek a születését nagyon várta, majd őrizte, babusgatta. Egyszer megkérdezte:

-Anya, tudom, hogy Marcit te szülted, engem is te szültél. De ki szült téged?

- Na, mit gondolsz? (Szünet.)

- Hát apa.

- Nem, nem, Bence.

- Akkor Tóni atya!

Ex ore infantium visszhangzanak Szent Pál szavai: „Krisztus Jézusban az evangélium által én adtam nektek életet.”

Vagy a kis cigány lány tágra nyílt szemében, aki húsvét után jött el a nagyival, hogy a papóért misét mondassanak. Miközben belépek az irodába a misenaplóért, hallom a kislány csodálkozó szavait: „Hát nem halt meg?” Nyilván nagypénteken elmesélte a nagyi, hogy ma ölték meg a Jézuskát.

Akit Henikének meg kell védeni még a nagy testvérével szemben is. Ezért házszentelés után a teraszról kétszer is utánam kiált: „Janika nem hiszi el, hogy te vagy Isten!”

Akivel ha a család üdve kívánja – lesz, ami lesz -, elszánt bátorsággal meg kell küzdeni. Marikáék kerítést építettek, de az eső miatt abba kellett hagyni a betonkeverést. Postára menet a kapujukból figyel. Közelebb érve elém tipeg. Öt lépésnyire megáll és rám kiált: „Miért, miért engeded a vizet?!” Azzal Izraelnek Istennel csatázó hősi leánya megfordul és bemenekül.

A Központi Szemináriumban tizenketten ülünk, már felszentelt hatodévesek az asztalnál. Valaki megkérdezi: „Ki misézett gyerekkorában?” Az eredmény: tizenkettőből tizenegy.

Csap, Kárpátalja, 2005. július 24. vasárnap. Hatvanegy év után lépem át újra szülőfalum zsúfolásig megtelt templomának küszöbét, hogy itt is mondjak aranymisét. A fiatal, agilis plébános nagy szeretettel fogad. Az egri szemináriumban ars sacra-ra tanítottam. Harangzúgás, tömjénfüst. A szembeoltár és a

fali lámpák kivételével minden a régi, csak most nem édesapám orgonál, s nem én vagyok a jobb belső ministráns. És nem édesanyám ül a szentély kispadjában. Ő egyébként is a kismisére járt, hogy ebédre kisüljön a ropogós krémeslap.

Et introibo ad altare Dei,

Ad Deum, qui leatificat juventutem meam.

Lőrinczi Béla helyett most én köszöntöm a híveket. Ő mégis itt van közöttünk, mint annak idején, nyolcvan éven túl, betegágyban fekve... Már csak nyolc pap működött Kárpátalján. A többi kórházban, lágerben vagy a temetőben. Mikor már nagyon gyengült az egészsége, a hívek egy éven át minden vásár- és ünnepnapra misét magnóra vettek, s aztán éveken át így hallgatták az evangéliumot, a prédikációt. Így a templomuk nem lett raktár, mozi, áruház. Ezt már a kitűnő ebéd után tudom meg a lelkes Berczik család asztalánál. Megígérik, hogy legközelebb kölcsönadják a kopott szalagokat. Majd átmásoljuk CD-re és megőrizzük a sárospataki gyűjteményünkben dr. Balogh István tábori lelkész Szibériát megjárta tábori oltára, vagy Galambos János hadifogságban paplanhuzatból varrt miseingje, nyírfakéregből készült ostyatartója és Pálos Antal jezsuita tartományfőnöknek a kistarcsai internáló táborban ceruzával WC-papírra írt 'miskönyve' társaságában.

Az aranymise után megnézzük a templommal közös udvaron álló szülői házat, az egy tanteremből és egy három és fél szobás tanítói lakásból álló épületet. A piciny előszobából jobbra nyílt az iskola ajtaja, szemben a konyháé. Már közel másfél éves voltam, s még nem beszéltem. Szüleim már aggódtak. Adventi estéken az énekesek karácsonyra készültek. Én is ott lábatlankodtam közöttük. Aztán betotyogok a konyhába és éneklek: „Di-cső-ség.” Édesanyám és Mari, a cselédlányunk boldogok: „Antika megszólalt!”

Csap vasúti csomópont. A háború alatt az iskolaterem átalakult élelmiszerraktárrá az áthaladó katonai és hadifogoly-szerelvények számára. A katonák S-alakú futóárkot ástak a kert végében, amit talpfákkal és földdel fedtünk be. '44-ben egy nyárvégi estén ide menekültünk a sztálingyertyák nappali fényében. A nyitott bunkerből halljuk a felénk közeledő bombák vijjogását. Mindenki imádkozik: Most segíts meg, Mária! Aztán egy óriási fénygömb villanása, majd borzalmas, recsegő, döngő robbanás: megmenekültünk! Így megy másfél órán át, három hullámban.

A bombázás után a közeli Battyán iskolájában kapunk menedéket. A háború után onnan költözünk Sárospatakra, anyai nagyszüleimhez. Édesapám ott kap állást a katolikus elemi iskolában. De én már szeptemberben elmegyek Sátoraljaújhelybe nagybátyámékhoz, elkezdni a harmadik gimnáziumot. Nem sejtem, hogy lelkes fiatal piarista hittanárom majd éveken át zárkatársam lesz a márianosztrai börtönben. A tanítás nem tart sokáig. Patakra megyek nagyszüleimhez és a front elvonulása után átiratkozom a református gimnáziumba.

Akkoriban került Patakra plébánosnak Bartha Béla, a Kassáról kiűzött spirituális. Kiváló jellem, szellem, szónok, lelkipásztor, Péter Lippert – az akkori híres lelki író – műveinek fordítója. Pezsgő egyházközséget szervezett. A

legkisebbeket a Szívgyárdában a vincés nővérek gondozták, akiknek óvodájuk volt a plébániával szemben. A felnőttek számára KALOT, KALÁSZ, Credo Egyesület, Rózsafüzér Társulat, Oltáregylet, Missziós Társulat működött. A katolikus polgári iskola és a gimnázium tanulói számára pedig a Mária Kongregáció. Bacsúr Sándor, a Tiszi volt a hittanárunk. Kiváló ifjúsági lelkipásztor. Egy tucat kispap került ki a kezei közül, a fele eljutott a szentelésig. A szemináriumba bevonuló Zachár Géza nyomában hatodikos gimnazistaként én lettem a Tarzicusgárda vezetője, az ünnepi misék főministránsa.

Érettségi után elkarikáztam Hejcére és Toszt Barnabásnál, a kassai székesegyház volt plébánosánál, az egyházmegye magyar részének főpásztoránál felvételemet kértem. Titkára, Brezanóczy Pál őszre megnyitotta a hejcei kastélyban, az egri püspökök barokk nyaralójában öt évfolyamon tizennyolc fővel a „petróleumlámpás szemináriumot”. Én voltam az első évfolyam ötven százaléka. Kiváló tanáraink voltak: két jezsuita, Dombi József és Bálint József mellett a volt kassai teológiai tanárok: Gál Ferenc, Densz Géza, Brezanóczy. Másfél év múlva, amikor két teherautón átvittek minket az egri szemináriumba, már otthonosan forgattuk Szent Tamás Summáját, latinul vizsgáztunk, disputáltunk.

Negyedévesen felkerültem a Központi Szemináriumba. Szentelés után Takács József seminaristájaként 1956-ban a doktorátusra készültem. Október 23-án, az őszi lelkigyakorlat közben megszólaltak a fegyverek a Magyar Rádió tőlünk talán ötszáz méterre álló épületében. Másnap egyik társunk kapott egy négyoldalas levelet. Egy medika írta, aki jelen volt a Bem téri tüntetésen, majd a Sztálin-szobor ledöntésénél. Onnan a Rádióhoz ment, s még aznap éjjel leírta az élményeit. Ez a levél kézről-kézre járt közöttünk.

A nemzet öröme bennünket is elragadott. Mi, felszentelt növendékek jártuk a kórházakat, gyóntattuk, áldoztattuk a betegeket, sebesülteket. A többiek a Máltai Szeretetszolgálat gyógyszer- és élelmiszerszállítmányait osztották szét. Kapcsolatban voltunk a szomszédos jogi egyetem nemzetőr hallgatóival, Mindszenty bíboros úr titkárának segítettünk csomagolni az Állami Egyházügyi Hivatal iratait, az összegyűlt dokumentumokból, pápai megnyilatkozásokból egy tizenhat oldalas brosúrát szerkesztettünk a vidéki papok számára. Az egyetemistáknak segítettünk elmenekülni az egyetemnek az oroszok által körülzárt épületéből a szemináriumon át. Ennek eredménye lett a letartóztatás és a tízéves ítélet.

Márianosztrán hejcei spirituálisom, Bálint atya mondja az aranymisés szentbeszédet a börtönnel egybeépült pálos templomban. Az oltár körül a pálos atyák és a barátok között ott áll Szabó Józsi, fertődi kanonok-plébános, nosztrai börtöntársam. Eszünkbe jutnak a benti misék. A börtön szabály szigorúan tiltott minden papi tevékenységet. A szentelési vizsgára Radó Polikárp professzorunk és Papp Imre spirituálisunk felmondatták velünk a misekánont és a Jézus Szíve mise szövegét. Tudták, hogy szükségünk lehet rá. Amikor a 2x4 méteres zárkában a két emeletes vaságy közötti 100x260 centiméteres térben sétálgató rabra, s

az ágyakon és a hokedlin ülő három társára a circlin át ránézett a smasszer, csak elmormolt latin szavakat hallott, s a sarokban, a kis asztalkán az alumíniumkanál mellett egy ottfelejtett kenyérdarabkán futott át a tekintete. Azt már nem vette észre, hogy a kanálban az egy nappal előbb beáztatott és eredeti nagyságára megduzzadt három szem mazsolának kinyomott cseppjei vannak. Még kevésbé sejtette, hogy ez a Szabó József elítélt néhány évtized múlva ugyanezt a szertartást fogja végezni Győrött a római pápával együtt ...

A hatvanhármás amnesztia után hazamegyek szüleimhez. Két évig rendőri felügyelet alatt állok. Három évig fizikai munkát végzek az újhelyi lemezgyárban, majd a pataki cserépkályhagyárban. Munka után a bezárt templomban egyedül misézek. Vasárnap reggel jelentkezem a rendőrségen. Én mondom a nyolcas misét, de a káplánok, Ács Pista vagy Frikker Pista prédikálnak helyettem. Nekem az tiltva van. Még tíz évig nem kapok engedélyt lelkipásztori munkára az ÁEH-tól, de azt megengedik, hogy könyvtáros legyek a plébánián. Közben megindul a templom régészeti kutatása. Az anyakönyvekben a káplánokkal együtt kutatjuk az előkerült sírköveken lévő neveket ...

A körömi és a nosztrai aranymisét követő agapé közben Gróf Lajos kezében a címbeli tükör átalakul mikrofonná. Megszólaltatja a vendégeket: az angolkisasszony Szántó Erzsébetet, „Máterkát”, ahogy a tolcsvaiak elnevezték, s ahogy a zempléni papok hívták szeretett ünnepi kántorunkat:

„1948-ban kerültem Tolcsvára mint fiatal nővér, és mivel én korábban nem tanítottam, mert még egyetemista voltam, ezért taníthattam az általános iskolában hittant. Utána én lettem a kántor. Tolcsva közel van Sárospatakhoz, és amikor Anti kikerült a börtönből, ott dolgozott a cserépkályhagyárban. A szüleit is jól ismertem. Brezanóczy megszánta őt, és mert papi működési engedélyt még nem kapott, megengedte, hogy a sárospataki plébániai könyvtárat rendbe szedje. Anti akkor ment el és elvégezte a könyvtárosképző tanfolyamot. Két papot vett maga mellé és engem is, jártam a könyvtárba segíteni neki, amikor én is elvégeztem ezt a tanfolyamot.

Amikor elkezdtünk dolgozni, ő adta ki a munkát, volt olyan, hogy kocsival mentünk gyűjteni régi plébániákról mindenféle régi kegytárgyakat, képeket, szobrokat. Nekem volt jogosítványom, és minden vackot összeszedtünk. Anti művészettörténetet is tanult, jóban volt a műemlékesekkel, úgyhogy ő nagyon sokoldalú és nagyon lelki ember.

Emberséges ember, mindenkin próbál segíteni. Nagyon sok pofont kapott. A könyvtárban, a szomszéd szobában voltak a papi gyűlések, rekollekciók. Mindig meghívtak egy előadót, és én is mindig meghallgattam. Őszintén mondom, hogy egyedül a Kuksi tudott értelmesen hozzászólni a témához. A többi pap különcként tartotta, de nem volt igazuk. Akik ma itt voltak az aranymisén, láthatták azt a lelkiiséget, ami árad ki belőle. A jó Isten megadta neki, hogy megérje az aranymisét, pedig fiatal papként elég beteges volt, asztmás és sok más nyavalya.

Aztán végre idekerült, Körömbe, de mindenki tudta, hogy ez milyen falu, és hogy nézett ki ez a ház, a plébánia. Csodálatos, hogy mit csinált belőle.”

A körömi plébánia a sajlóádi pálosok vendégfogadójának épület. A késő barokk építészet egyik gyöngyszeme, de az idők folyamán nagyon leromlott az állapota. Az 1930 óta önálló egyházközségben átlagosan két és fél évet töltött el egy-egy plébános. Az állami engedélyt azzal a szóbeli megjegyzéssel adták ki: „Menjen Körömbe, mert Patakon több bajt csinál nekünk, mint három pap.” Barátaim nehezen tudták elképzelni, mihez tudok itt kezdeni, hogyan leszek én falusi plébános. Ez harminckét évvel ezelőtt volt.

Rögtön az elején Kovács Pali bácsi, bodrogkeresztúri plébános összeismertetett a fiatal iparművész Rácz Gáborral:

„Amikor 1974-ben végeztem az Iparművészeti Főiskolán, Vasadi Péter költő barátom egy munka miatt irányított Bodrogkeresztúrra, ahol szakértőként megjelent Kuklay Antal atya. Az a munka ugyan nem valósulhatott meg, de Tóni atya nagy segítségemre volt, hogy komolyan kezdjek foglalkozni a liturgikus tértervezés problémájával. Később arra ösztönzött, ha templomban dolgozunk, akkor ne próbáljuk magunk megoldani, hanem mindig közösségi munkaként fogjuk igazán jól végrehajtani. Mindig segített, jött velünk, tanácsokat adott, és mindig az egész problémát nézte, ami azzal a templommal volt kapcsolatos. A tetőt, a vízelvezetést, faldedvességet, villanszerelést, hogy csak utána kezdjük rendbe tenni a falakat, és rendezni a teret.

Már akkor tetszett nekem, hogy azt mondta, tíz-húsz év egy templom életében nem idő. Ne azt nézzük, hogy mi a legközelebbi ünnep, hogy gyorsan arra produkáljunk valamit. Mivel a hetvenes években erre nem képeztek szakembereket, egyik munka hozta a másikat, folyamatosan dolgoztunk, lelkesen jártuk be az országnak ezt a felét, Tokaj-Hegyalját, Borsodot, Zemplént, és nagy-szerű papokat ismertünk meg közben. Jellemző, hogy minél kisebb helyeken jártunk, annál nagyszerűbb embereket találtunk elrejtve.

Az első megvalósult templomi liturgikus tér a füzéri templomban készült, akkor a későbbi püspök, Ács István volt a plébános, aki nemcsak a tervezésben, hanem az asztalosmunkában is aktívan részt vett. Utána következett a körömi templom, bár itt a hívek óvatosságra intettek bennünket, hogy ne legyünk radikálisak, aztán Berzék jött, ahol magam faragtam a szembeoltárt. Tóni atya mindig eljött, a rajzaimat megbírált, tanácsot adott, és abban is segített, ha a helyi plébános nem volt ezekre egészen nyitott. Tóni atya a szeretetteljes meggyőzésben is segítségünkre volt, ami nem könnyű, ha valaki magától nem érzi. Persze a hetvenes években még nekünk is úgy tűnt, hogy mindent nagyon modernül kell elvégezni. Azóta mi is bölcsebben látunk és kevésbé radikális rendrakásba kezdünk.

Tóni atya rendkívül szimpatikus légkört tudott itt, Körömbe teremteni, szinte a semmiből. Jöttek a jobbnál jobb emberek, közösségek, itt nyaraltak, családosok, a legkülönbözőbb irányultságú emberek, akik itt szoktak össze. Úgy nyaraltunk, pihentünk, hogy ő közben ezerféle dolgot akart megvalósítani, arról

beszélgettünk és közösen tervezgettük. Mindenkit bevont valamibe. Abban az időben két-három embernek elegendő feladatot próbált meg ellátni, amellet, hogy plébános volt, vezetett egy restaurátorműhelyt, létrehozott Sárospatakon egy egyházi gyűjteményt és könyvtárat, nem íróasztal mögül, hanem minde- nesként járva a helyszíneket, cipekedett, mindig dolgozott, de derűvel, és így a többiek sem érezték azt, hogy most dolgozniuk kell a nyaralás közben. A kö- römiek is jól álltak hozzá, bár nehéz feladatuk volt, mert soha nem tudhatták, estére hány vendég érkezik, de ha látták, hogy jön valaki, megosztották vacso- rájukat.

Azért én gyakran úgy éreztem, hogy bármilyen derűvel csinálj is, időnként túlvállalja magát, alig pihent, és mivel egyszerre több helyen is jelen kellett volna lennie, rászóltunk: 6 óra, kezdődne a mise, ha nem lennénk több faluval odébb. A válasz az volt, hogy a megváltás megtörtént, ne nyugtalan- kodjatok. Valóban, addig imádkoztak egy előimádkozó vezetésével és türelemmel várták, hogy kezdődjön a szentmise. Mindent komolyan vett, mindenre rászánta a kellő időt, s így a munka állandó folyamat volt.

Gianone Laci ma villamosmérnök, akkortájt vidám, colos diák:

„Körömben először egyetemista koromban voltam, barátaim révén ismer- tem meg Tónit a nyolcvanas évek végén. Volt egy közösségünk, sokat összejártunk beszélgetni, imádkozni, és Köröm volt az egyik bázishelyünk. Általában egy évben kétszer mentünk le egy-egy hétre. Az egyik hét pihenős, lelkigyakorlatos volt, a másik inkább „tanulós”, olyankor csak Tóni atya „légkörét” élveztük.

Nekem a legfontosabb élmény ez a visszatérő egy-egy hét télen és nyáron. Mindenki a maga dolgát végezte, amikor tanultunk, s vele csak időnként beszélgettünk, akár az aktuális társadalmi helyzetről, akár lelki dolgokról. Máskor nem igazi lelkigyakorlatokon, inkább együttléteken vettünk részt.

Tóni atyára nem úgy tekintek, mint egy tanítóra, aki egy leckét meg- tanított nekem, inkább az apaképhez áll közelebb ez a kapcsolat. Elémélt valamit, a saját életét, a saját munkásságát, amit láttunk, a szavait, amit mondott, és azt, hogy mindig csak annyit mondott, amennyire kíváncsiak voltunk. Családként éltünk vele azokban a napokban. Amikor pedig külön leültünk beszélgetni, akkor megmutatta a szellemi, a „tanároldalát” is, de számomra inkább az előbbi volt jelentősebb.

A hitemben olyan segítséget adott, hogy ismertem az élettörténetét, bár ő ezt sohasem tragikusan adta elő, és azt is tudtam, hogy a körömi plébánossága afféle büntetésnek számított, és olyan példamutatást láttam rajta, hogy nem az számít, hol van az ember, hogy milyen hatások érik, hanem hogy abban a helyzetben, ami jutott neki, hogy állja meg a helyét. Azt láttam rajta, hogy ebben a helyzetben is mindent megpróbál kihozni a lehetőségeiből. Körömben azt, hogy a falu plébánosa legyen, a cigányokkal elfogadtassa magát, hogy egy olyan plébániát építsen, ahol másokat, vendégeket is tud maga köré gyűjteni,

kikapcsolódni, lelkiéletet élni. Egyszóval azt, hogy ahová Isten küldte, ott megállja a helyét.”

Az aranymisés ajándékok között ott van Zsille Gábor könyve: *„Isten magyar népének szolgája. Kuklay Antal élete vallomásai és írásai tükrében”*.

A Gondviseléstől másik könyvajándékot is kapok. Szeptember végén Gyimesfelsőlokon az Árpád-házi Szent Erzsébet Gimnáziumban volt az „aranymisés turné” utolsó állomása. A csángó diákoknak a Pilinszky János költészetéről írott könyvem, *A kráter peremén* negyedik, bővített kiadását viszem ajándékba. Szellemi tápláléknak és példaként bátorításul, hogy

Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

Az istenszeretőknek minden a javukra válik.

November elején az ungvári egyetemi kollégium kápolnájában ötven csillogó szempár tükrözi vissza Pilinszky fényét. December elején pedig a szombathelyi premontrei gimnázium tanárainak hálás pillantása számomra a legértékesebb karácsonyi ajándék.

Örvendező szívvel és jókívánsággal 2005 karácsonyán

FLORILEGIUM

Schmemannak van egy csodálatos, felnőtteknek szóló története:

- Mi az, hogy *igazi*? – Kérdezte Bársonynyuszi egyik nap a Börlovacs-kától, amikor egymás mellett feküdtek a hintaszék alatt. - Azt jelenti, hogy van bennem valami, ami zúg, kiáll belőle egy fogantyú?

- Az, hogy *igazi*, nem azt jelenti, hogy milyennek csináltak – mondta Börlovacska -, az, hogy *igazi* vagy, az csak úgy váratlanul történik. Amikor egy gyerek hosszú-hosszú ideje szeret téged, nem csupán játszani veled, hanem téged, magadat, akkor attól leszel *igazi*.

- Nem fáj az? – kérdezte Bársonynyuszi.

- Néha fáj – mondta Börlovacska, mert ő mindig megmondta az igazat. – De, ha *igazi* vagy, akkor nem törődsz vele, hogy fáj.

- Hogy történik ez? Hirtelen, úgy, mint amikor felhúznak, vagy apránként?

- Nem hirtelen történik – mondta a Börlovacska -, csak történik. Lassan. Nagyon soká tart. Ezért nem szokott megtörténni olyanokkal, akik könnyen eltörnek vagy elszakadnak. Mert mire *igazi* leszel, addigra rendszerint már majdnem az egész szőröd lekopott a sok szeretettől, simogatástól, amit kaptál. A fél szemed is kiesett már, minden izületedben lötyögsz, de ez nem számít egy cseppet se, mert ha *igazi* vagy, akkor már nem tudsz csúnya lenni, legfeljebb azoknak a szemében, akik úgy sem értenek semmit.

*

A világ valódi nyomorúsága az *igazi* papok hiánya. Tóni atya, légy *igazi*!

Angelus Silesius soraival szeretném befejezni: „A rózsza miértek nélkül virágzik, mert virágzik.” Nem figyel magára, nem kérdi, hogy látja-e őt valaki.

Polgári Ferencnek a körömi
aranyisén mondott beszédéből